

Enkele aspecten betreffende leeftijd, plaatstrouw en trekbewegingen van Oeverzwaluwen

Herman N. Leys

Vanaf 1911 tot en met 1986 werden in Nederland 54.077 Oeverzwaluwen geringd en het aantal terugmeldingen bedroeg 1204. In Groot-Brittannië en Ierland werden in ongeveer de zelfde periode ruim tien maal zoveel Oeverzwaluwen geringd en er werden ruim 11.000 terugmeldingen geregistreerd. Het aantal geringde Oeverzwaluwen in andere Europese landen, Iran en Noord-Afrika, bedraagt ten minste 475.000 exemplaren. In Frankrijk, Denemarken, Finland, Zweden, Hongarije en de DDR werden per land tot na 1983 ten minste 40.000 Oeverzwaluwen geringd. In West-Duitsland werden meer dan 106.000 exemplaren geringd en in de USSR meer dan 204.000. In geheel Europa bedraagt het totale aantal terugmeldingen circa 1,4% (tabel 1).

Er is evenwel een tendens dat dit percentage de laatste jaren door meer gericht onderzoek aan deze soort enigszins toeneemt. In Nederland bedroeg het aantal terugmeldingen in de periode 1911-1959 1,5%. Tussen 1960 en 1965 was dit 0,6% en tussen 1966 en 1980 1,5%. Tussen 1960 en 1965 was dit 0,6% en tussen 1966 en 1980 gemiddeld 2,3%. In sommige jaren werden hogere percentages teruggemeld, namelijk in 1969 5,7%, in 1970 3%, in 1971 4,2%, in 1974 2,4%, in 1979 2,9% en in 1980 4,1%. In de periode 1981 t/m 1986 verdubbelde het aantal terugmeldingen tot een gemiddelde van 4,7%. In 1981 en 1986 was

dit zelfs respectievelijk 6,6% en 5,6% (zie ook figuur 1). Betere vangtechnieken zijn hier ongetwijfeld debet aan. Gezien het grote aantal terugmeldingen in geheel Europa maar vooral van in Groot-Brittannië en Nederland geringde Oeverzwaluwen, leent deze soort zich uitstekend voor een nadere analyse van een groot deel van het Europese ringbestand. In dit artikel zal nader worden ingegaan op leeftijd, plaatstrouw aan de kolonie of de omgeving ervan, verplaatsingen binnen het broedseizoen en trekgegevens naar en van de overwinteringsgebieden.

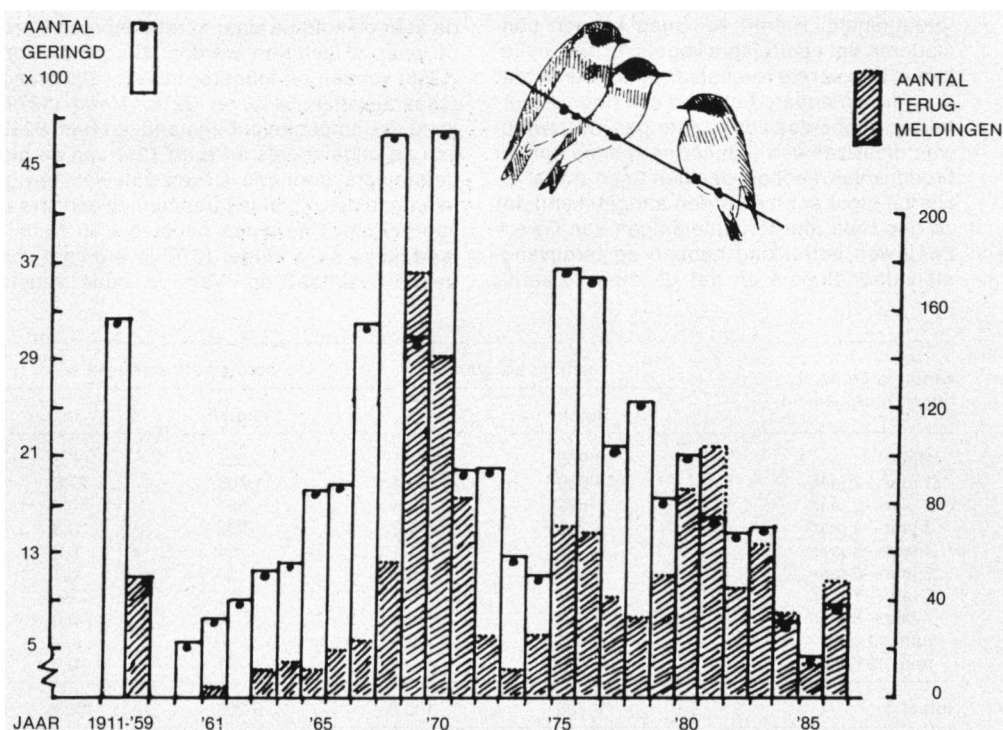

Oeverzwaluwen zijn gezelligheidsdieren die in de regel in groepsverband trekken.

Foto: G.L. Ouweneel.

Land	periode	geringd	terugmeldingen	
			aantal	%
Italië	1929-1982	94	0	—
Tunis	1967-1985	15.874	43	0,3
Estland	1970-1985	1.309	1	0,1
BRD	1909-1985	106.536	719	0,7
Marokko	1932-1984	468	11	2,4
Frankrijk	1975-1984	61.387	1.662	2,7
Joegoslavië	1926-1984	631	0	—
Litouwen	1931-1984	12.510	10	0,1
Denemarken	1928-1984	45.818	894	2,0
Malta	1965-1983	6.882	31	0,5
Zweden	1960-1983	97.913	239	0,2
Portugal	1976-1983	322	0	—
Finland	1913-1983	55.394	277	0,5
Polen	1931-1983	27.076	35	0,1
Hongarije	1974-1983	42.461	933	2,2
Iran	1961-1982	294	0	—
Noorwegen	1914-1982	17.175	29	0,2
Bulgarije	1960-1982	3.609	0	—
USSR	— 1982	204.501	420	0,2
Spanje	1957-1982	15.681	75	0,5
Zwitserland	1947-1981	49.133	205	0,4
Groot-Brittannië	— 1986	>500.000	11.389	2,3
Nederland	1911-1986	54.077	1.204	2,2
DDR	1964-1981	29.422	49	0,2
België	?	?	?	?
Luxemburg	?	?	?	?
Totaal ten minste		>1.348.567	>18.226	1,4

Tabel 1. Het aantal geringde en teruggemelde Oeverzwaluwen in een groot deel van Europa, Iran en Noord-Afrika.

Figuur 1. Overzicht van in Nederland geringde en teruggemelde Oeverzwaluwen.

Leeftijd

Op grond van het ringonderzoek in Europa werd van 4780 als adult geringde Oeverzwaluwen vastgesteld na hoeveel tijd de vogels werden teruggemeld. Dit gebeurde ook met 6206 als eerstejaars geringde vogels. Van de als adult geringde Oeverzwaluwen werd één exemplaar na 11 jaar en 37 dagen teruggemeld, terwijl acht exemplaren tussen zes jaar en ruim zeven jaar oud werden. Bijna 6% van alle als adult geringde Oeverzwaluwen werd ouder dan drie jaar. Ruim 20% werd ouder dan twee jaar. Bijna 59% werd ouder dan één jaar, terwijl ruim 41% binnen een jaar na het ringen werd teruggemeld. Hierbij moet worden aangetekend dat wanneer Oeverzwaluwen als adulte vogels worden geringd in kolonies hun leeftijd in elk geval één jaar of ouder is en dat dus bij de terugmeldingen na één of meer jaren in feite tenminste een jaar opgeteld moet worden. De oudste vastgestelde Oeverzwaluwen werden dus respectievelijk minstens acht jaar en twaalf jaar.

Van de 6202 als eerstejaars geringde Oeverzwaluwen werden de drie oudste respectievelijk ruim zeven jaar, bijna acht jaar en ruim 13½ jaar na het ringen teruggemeld. Van deze groep als eerstejaars geringden werd ruim 4% ouder dan drie jaar, ruim 15% ouder dan twee jaar en bijna 43% ouder dan een jaar. Ruim 57% werd binnen een jaar na het ringen teruggemeld. Hieruit zou men kunnen concluderen dat eerstejaars vogels na het uitvliegen in hun eerste levensjaar door gebrek aan ervaring en andere factoren een hogere mortaliteit hebben dan de overjarige Oeverzwaluwen die reeds één of meer seizoenen aan de broedcyclus hebben deelgenomen (tabel 2). Hierbij moet echter worden aangetekend dat zo goed als alle terugmeldingen van Oeverzwaluwen betrekking hebben op terugvangsten door ringers en dat de dieren daarna

weer werden losgelaten. In feite zullen de absolute leeftijden dus hoger liggen.

Uit tabel 2 blijkt verder dat 79½ % van de als adult geringde vogels binnen twee jaar wordt teruggemeld voor de als juveniele vogels is dit bijna 85%.

Plaatstrouw

Zowel in Nederland (Leys & De Wilde 1970) als elders in Europa en Noord-Amerika werd door de diverse onderzoekers de plaatstrouw aan kolonies onderzocht. Het oudste literatuurgegeven hierover is van Stoner (1941). Stoner stelde in Amerika vast dat de als adult in een kolonie geringde Oeverzwaluwen in de jaren erna bij voorkeur terugkwamen in de kolonie waar ze reeds eerder broedden of als deze plek niet meer aanwezig was in elk geval op een plaats zo dicht mogelijk bij de oorspronkelijke broedplaats, namelijk 90% binnen een straal van 1600 m. Bij de als eerstejaars geringde vogels was de plaatstrouw aan de kolonieplaats waar ze geboren werden veel geringer namelijk slechts 49%. Alle andere onderzoekers kwamen tot soortgelijke verhoudingen. Scherrer (1977) vond in Frankrijk langs de rivier de Ain bij adulte vogels 81% en bij eerstejaars vogels 64% binnen één kilometer. Bub (1968) vond in West- en Noord-Duitsland dat 64% van de adulten en 30% van de eerstejaars vogels terugkeerde naar de kolonie waar eerder gebroed werd of waar ze geboren werden. Berger & Kipp (1966) vonden bij Münster in West-Duitsland respectievelijk 54% en 22%. Mead (1979) vond in Hampshire in Engeland dat ruim 82% van de oude vogels en ruim 73% van de als eerstejaars geringde Oeverzwaluwen terugkeerde in de volgende jaren binnen een straal van 0-5 km. Ons eigen onderzoek in Nederland (Leys & De Wilde, 1970) leverde het volgende resultaat op. Van de oude vogels

aantal jaren na het ringen teruggemeld	geringd als adulten		geringd als eerstejaars	
	aantal	%	aantal	%
1 jaar	1.965	41,1	3.555	57,3
1 jaar—2 jaar	1.839	38,4	1.708	27,6
2 jaar—3 jaar	698	14,6	661	10,7
3 jaar—4 jaar	200	4,2	202	3,3
4 jaar—5 jaar	56	1,1	54	0,8
5 jaar—6 jaar	13	0,3	23	0,3
6 jaar—7 jaar	7	0,1	—	—
7 jaar—8 jaar	1	0,0	2	0,0
ruim 11 jaar	1	0,0	—	—
ruim 13½ jaar	—	—	1	0,0
totaal	4.780	100%	6.206	100%

Tabel 2. Terugmeldingen uit Europa 150 dagen na het ringen.

	Afgelegde afstand in km tot de kolonie waarin geringd						totaal
	0	1-5	6-10	11-25	26-50	>50	
Nederland ¹⁾							
n = 388 ad.	66	14	5	5	6	4	100%
n = 93 juv.	50	4	5	14	18	9	100%
Groot-Brittannië ²⁾							
n = 348 ad.	82.5		12.1	3.4	2.0		100%
n = 347 juv.	73.4		13.5	8.6	2.9		100%
W.-&N.-Duitsland ³⁾							
n = 1.107 ad.	64	25		8	2	<1	100%
n = 227 juv.	30	31		30	5	4	100%
Münsterland ⁴⁾							
n = 39 ad.	54	46					100%
n = 9 juv.	22	78					100%
Frankrijk ⁵⁾							
n = 83 ad.	0	<1	2-6				100%
n = 83 ad.	75	6	19				100%
n = 30 juv.	47	17	36				100%
N.-Amerika ⁶⁾							
n = 186 ad.	0	<0,4	0,4-1,6	1,7-6,5	>6,5		100%
n = 186 ad.	77	1	12	9	1		100%
n = 35 juv.	23	20	6	34	17		100%

1) = Leys & De Wilde 1970, 2) = Mead 1979, 3) = Bub 1968, 4) = Berger & Klipp 1966, 5) = Scherrer 1977, 6) = Stoner 1941.

Tabel 3. Terugvangsten van Oeverzwaluwen in de kolonie waarin geringd of elders na een of meer jaren (uitgedrukt in procenten).

kwam 66% naar de kolonieplaats terug waar eerder gebroed werd, terwijl van de eerstejaars vogels slechts 50% naar de geboortekolonie terugkeerde. In tabel 3 zijn bovengenoemde gegevens verder uitgewerkt.

Uit tabel 3 blijkt duidelijk dat de als eerstejaars geringde Oeverzwaluwen in latere jaren vooral in andere kolonies worden teruggemeld, met name in kolonies die gelegen zijn op een afstand van meer dan circa tien kilometer van de oorspronkelijke geboortekolonie. De onderlinge verschillen per landstreek worden veroorzaakt doordat de klusters van kolonies die onderzocht en bevangen werden, in een bepaalde landstreek ongelijk van grootte waren en derhalve niet exact vergelijkbaar.

Verder is gebleken dat de plaatstrouw naar de oude kolonieplaatsen of plekken die daar

zo dicht mogelijk bij liggen, voor $\sigma\sigma$ hoger is dan voor $\varphi\varphi$ (tabel 4).

Ook hier blijkt weer dat de als adult geringde Oeverzwaluwen met een hoger percentage naar de oude kolonieplaats terugkeren en dat dit voor de als eerstejaars geringde Oeverzwaluwen aanzienlijk lager is (Holmes et al 1987).

Omdat diverse onderzoekers (tabel 3) beperkte geografische gebieden onderzochten werd op grond van de terugmeldingen in geheel Europa de plaatstrouw van de als adult en eerstejaars geringde Oeverzwaluwen in kolonies aan een nadere analyse onderworpen. Uiteraard konden niet alle terugmeldingen worden gebruikt. De volgende selectiecriteria werden aangewend;

a. De Oeverzwaluwen moesten in het broedgebied in mei, juni, juli en augustus als

geringd als adulten	terugvangsten	
	na een jaar	na twee jaar
490 $\sigma\sigma$	118 = 24,1%	40 = 8,2%
457 $\varphi\varphi$	90 = 19,7%	25 = 5,5%
geringd als eerstejaars*)		
504 $\sigma\sigma$	62 = 12,3%	23 = 4,6%
503 $\varphi\varphi$	20 = 4,0%	10 = 2,0%

*) De aantallen $\sigma\sigma$ en $\varphi\varphi$ werden geschat op basis van een gelijke seksratio (het geslacht van eerstejaars vogels kan niet worden vastgesteld).

Tabel 4. Plaatstrouw van $\sigma\sigma$ en $\varphi\varphi$ Oeverzwaluwen na een en twee jaar.

km	aantal terugmeldingen			
	geringd als adulten	%	geringd als eerstejaars	%
0	335	21,4	47	2,8
1 — 4,9	25	1,6	21	1,2
5 — 9,9	184	11,7	162	9,6
10 — 24,9	640	40,8	586	34,6
25 — 49,9	197	12,5	311	18,4
50 — 99,9	110	7,0	229	13,5
100 — 199,9	56	3,6	196	11,6
200 — 399,9	21	1,3	114	6,7
>400	1	0,1	27	1,6
totaal	1569	100%	1693	100%

Tabel 5. Plaatstrouw van Oeverzwaluwen casu quo afgelegde afstand van de kolonie waar teruggemeld na een jaar of meer.

broedvogel of juveniel in een kolonie geringd zijn (de in april en september geringde zwaluwen werden niet in het onderzoek betrokken, omdat deze vogels voor het merendeel betrekking konden hebben op trekvogels).

b. Van de als adulten en juvenielen geringde Oeverzwaluwen in kolonies werden alleen terugmeldingen verwerkt die 270 of meer dagen na geringd te zijn, teruggemeld werden in kolonies in mei tot en met augustus.

De numerieke resultaten van het aldus verkregen gegevensbestand zijn samengevat in tabel 5 en betroffen van de als adult geringden vogels 1693 terugmeldingen en voor de als adult geringde vogels 1569 terugmeldingen.

Uit het Europese bestand van tabel 5 blijkt duidelijk dat 23% van de als geringde adulten terugkeren naar de kolonie waar ze reeds eerder broedden of binnen een straal van vijf kilometer. Voor de als eerstejaars geringde vogels was dit slechts 4%. Tussen 5-25 kilometer was dit 52,5% voor de adulten en 44,2% voor de als eerstejaars geringde Oeverzwaluwen. 24,5% van de als adult gering-

de vogels vestigde zich als broedvogels in latere jaren op 25 of meer kilometers van de oorspronkelijke broedplaats casu quo ringplaats. Voor de als eerstejaars geringde vogels was dit ruim twee maal zo hoog namelijk 51,8%.

Wij kunnen dus concluderen dat vooral de adulte vogels die in kolonies worden gevangen en geringd, in latere jaren voor een groot deel terugkeren naar de omgeving waar ze al eerder aan de broedcyclus hebben deelgenomen. In elk geval keert 75,5% in latere jaren terug op een plek binnen een straal van 25 km. Voor de als eerstejaars geringde vogels is dit aanzienlijk minder namelijk 48,2%.

Uit tabel 3 blijkt echter dat de respectievelijke percentages aanzienlijk hoger zijn, maar dat de verhoudingen het zelfde beeld geven als het Europese materiaal te zamen. Mogelijk kan dit verschil worden verklaard doordat de Europese databankgegevens enige 'ruis' bevatten, die uit het bestand niet direct te achterhalen valt. Het is namelijk zo dat niet alle ringers vermelden of de vogels in een kolonie zijn geringd, maar zij geven dan bijvoor-

afgelegde afstand in km's	aantal terugmeldingen			
	geringd als adulten	%	geringd als eerstejaars	%
0	34	6,2	1	0,3
1 — 4,9	3	0,6	7	2,0
5 — 9,9	91	16,8	22	6,2
10 — 24,9	250	45,5	103	29,2
25 — 49,9	90	16,4	49	13,9
50 — 99,9	51	9,2	49	13,9
100 — 199,9	25	4,6	61	17,3
200 — 399,9	4	0,7	46	13,0
>400	1	0,2	15	4,2
totaal	549	100%	353	100%

Tabel 6. Verplaatsingen in kilometers van Oeverzwaluwen in het zelfde jaar als waarin geringd en teruggevangen in mei tot en met augustus.

Trekbewegingen vinden overdag plaats. Tijdens pleisterperioden wordt toilet gemaakt.

Foto: G.L. Ouweneel.

beeld op; 'broedvogels'. Zulke informatie zou betrekking kunnen hebben op vangsten op slaapplaatsen in het broedgebied in het volgende broedseizoen of de volgende broedseizoenen. Het verdient aanbeveling deze aspecten nader te analyseren. In het kader van deze publikatie kon hier helaas nog geen onderzoek aan gedaan worden.

Verplaatsing binnen het broedseizoen

In het voorgaande is gedocumenteerd in welke mate plaatstrouw van toepassing is in het volgende broedseizoen of de volgende broedseizoenen. Het blijkt echter ook dat binnen het zelfde broedseizoen verplaatsingen van adulte vogels en eerstejaars vogels kunnen plaatsvinden, en dat de omzwervingsafstanden aanzienlijk kunnen zijn. Ook hier is gebruik gemaakt van terugmeldingen binnen het zelfde broedseizoen van vogels die in kolonies werden geringd en in kolonies werden teruggevangen in mei tot en met augustus. De verschillen tussen de afgelegde afstanden van adulte vogels en eerstejaars vogels zijn opvallend zoals uit tabel 6 blijkt.

68,9% van de adulte vogels blijkt binnen een straal van 25 kilometer rond te zwerven tegenover slechts 37,7% van de eerstejaars vogels. 62,3% van de eerstejaars vogels blijkt teruggevangen te worden op afstanden van 25 tot zelfs meer dan 400 kilometer van de geboorteplaats binnen het zelfde broedseizoen. In dit verband is het interessant om na te gaan in welke windrichting ten opzichte van de ringkolonie zowel adulte vogels als eerstejaars vogels in het zelfde broedseizoen werden teruggemeld. Bij de adulte Oeverzwaluwen werden geen significante verschillen vastgesteld. Terugmeldingen werden naar alle richtingen geregistreerd en varieerden tussen 10,6% en 13,5%. Voor de eerstejaars vogels varieerden de percentages tussen 5,1% en 23,2% naar alle windrichtingen, hoewel het merendeel van de eerstejaars vogels zich verplaatsen naar oostelijke tot zuidelijke richtingen, namelijk 56%. In tabel 7 is één en ander nader uitgewerkt.

Er blijken een aantal factoren van invloed te zijn op het al of niet gaan rondzwerven of ver-

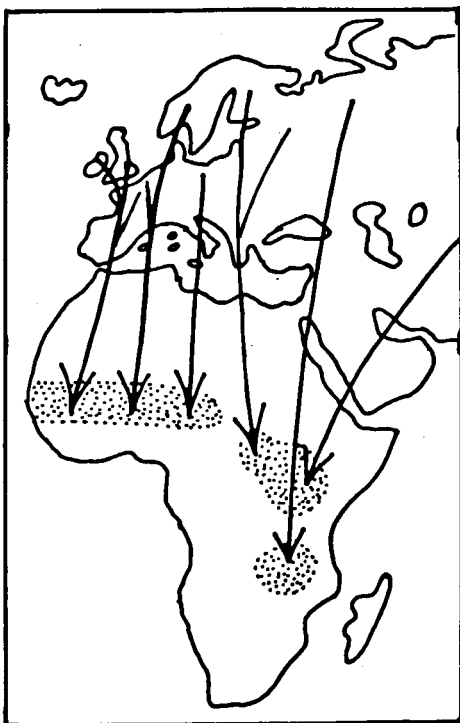
richting naar	geringd als adulten geringd (N = 549)	geringd als eerstejaars (N = 353)
geen	6,8%	0,3%
noord	10,6%	8,5%
noordoost	12,5%	9,6%
oost	12,3%	16,7%
zuidoost	10,6%	23,2%
zuid	11,6%	16,1%
zuidwest	11,3%	5,1%
west	13,5%	12,7%
noordwest	10,8%	7,7%

Tabel 7. Verplaatsingen (%) van Oeverzwaluwen in het zelfde broedseizoen ten opzichte van de ringplaats (kolonie).

plaatsen van adulte Oeverzwaluwen. Vogels die vroeg in het broedseizoen in kolonies worden gevangen en geringd, kunnen nog trekvogels zijn en zijn dan tijdelijk in de desbetreffende kolonies aanwezig en deze kunnen later verder doortrekken. Het vroeg in het voorjaar vangen en ringen van Oeverzwaluwen kan verstorend werken, omdat er nog geen definitief territorium is gevestigd. Er kan een overschot aan $\sigma\sigma$ zijn die van kolonieplek naar kolonieplek trekken. De $\sigma\sigma$ kunnen geen geschikte nestplaats vinden en zwerven dan weg naar andere potentiële kolonieplaatsen. Dit kan onder andere ook van toepassing zijn op jonge $\sigma\sigma$, die nog niet eerder een territorium hebben gehad en bovendien in de regel pas arriveren als een groot deel of de gehele potentiële koloniewand reeds door andere $\sigma\sigma$ in bezit is genomen. Later in het broedseizoen kan de kolonie worden verstoord door afgraving, afkalving, instorting of moedwillige vernietiging. In de regel gaan de vogels dan ook zwerven en vestigen zich elders voor een tweede of vervolgbroedsel. Ook kunnen paartjes met een geslaagd broedsel naar andere kolonies trekken of zelfs nieuwe potentiële nestwanden koloniseren. Als de eerstejaars vogels daarentegen vliegvlug zijn wordt aanvaankelijk nog in de geboortekolonie overnacht, maar al spoedig gaan de eerstejaars vogels rondzwerven en overnachten dan vaak in andere kolonies, maar ook op gemeenschappelijke slaapplekken in het riet en dergelijke. Verplaatsingen over grote tot zeer grote afstanden komen dan ook procentueel meer voor bij de eerstejaars vogels dan bij de adulte vogels. De neiging en tendens om deze afstanden af te leggen in de richting van de overwinteringsgebieden via de gemiddelde najaarstrekkrichting zijn hier niet vreemd aan.

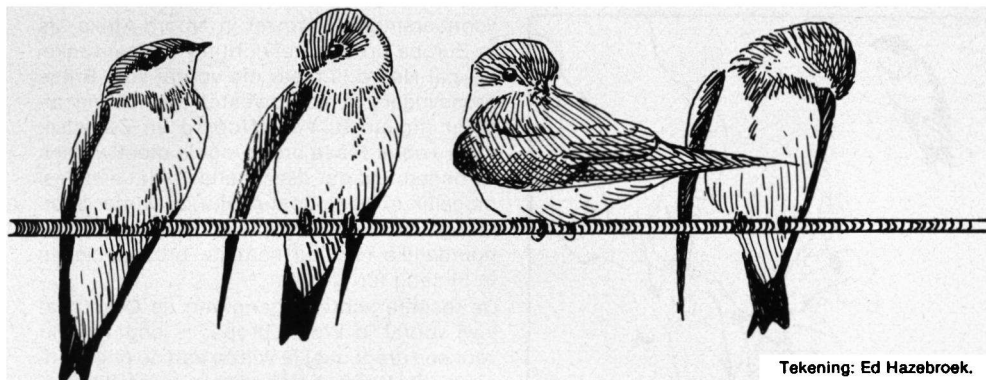
Trekgegevens van en naar de overwinteringsgebieden

Oeverzwaluwen zijn gezelligheidsdieren die in de regel in groepsverband broeden, foerageren, slapen en trekken. Trekbewegingen vinden overdag plaats, waarbij dagelijks relatief korte afstanden worden afgelegd en tijdens pleisterperioden gefoerageerd wordt en 's nachts, ook tijdens de trek van en naar de overwinteringsgebieden op gemeenschappelijke slaapplekken wordt overnacht. In de afgelopen jaren is op basis van ringterugmeldingen reeds veel gepubliceerd: (onder andere Bub & Klings 1968, Asbirk 1971, Persson 1973, Mead & Harrison 1979, Speek 1984). 'Nederlandse' Oeverzwaluwen schijnen in de nazomer en het najaar pal zuidwaarts te trekken en daarbij de Sahara over te steken

Figuur 2. Schematische weergave van de najaarstrek van Oeverzwaluwen naar de overwinteringsgebieden. (naar Hölzinger, Avifauna Baden-Württemberg, Band 3).

(Speek 1984). Het is niet onwaarschijnlijk dat na aankomst in Noord-Afrika een deel van de Oeverzwaluwen het Atlasgebergte als een barriere ervaart en meer naar het westen afbuigt. Terugmeldingen tijdens de najaarstrek van in Groot-Brittannië geringde vogels laten in grove lijnen eveneens een pal zuidwaartse trekrichting zien met veel terugmeldingen in Bretagne (Frankrijk), Spanje en West-Afrika, in tegenstelling tot de in Nederland geringde vogels die vooral in Midden- en Oost-Frankrijk werden teruggemeld. Ook de in Duitsland, Denemarken en Scandinavië geringde vogels tonen gemiddeld een pal zuidwaartse trek, met overwegend terugmeldingen ten oosten van Nederland, in Oost-Frankrijk, Italië, Tunesië, Tsjaad en Centraal-Afrika. Het aantal terugmeldingen in voorjaar en najaar van 'Engelse', 'Nederlandse' en 'Franse' Oeverzwaluwen in West-Afrika (Senegal) is vrij groot. Hoewel wij niet de beschikking hadden over terugmeldingen van in de Sovjet-Unie en oostelijker geringde Oeverzwaluwen, lijkt de veronderstelling gerechtvaardigd dat deze populaties eveneens een zuidwaartse terugtrek vertonen en derhalve in Oost- en Zuid-oost-Afrika overwinteren (figuur 2). Voor de volledigheid zij vermeld dat Oostaziatische, Chinese en Japanse broedvogels respectie-

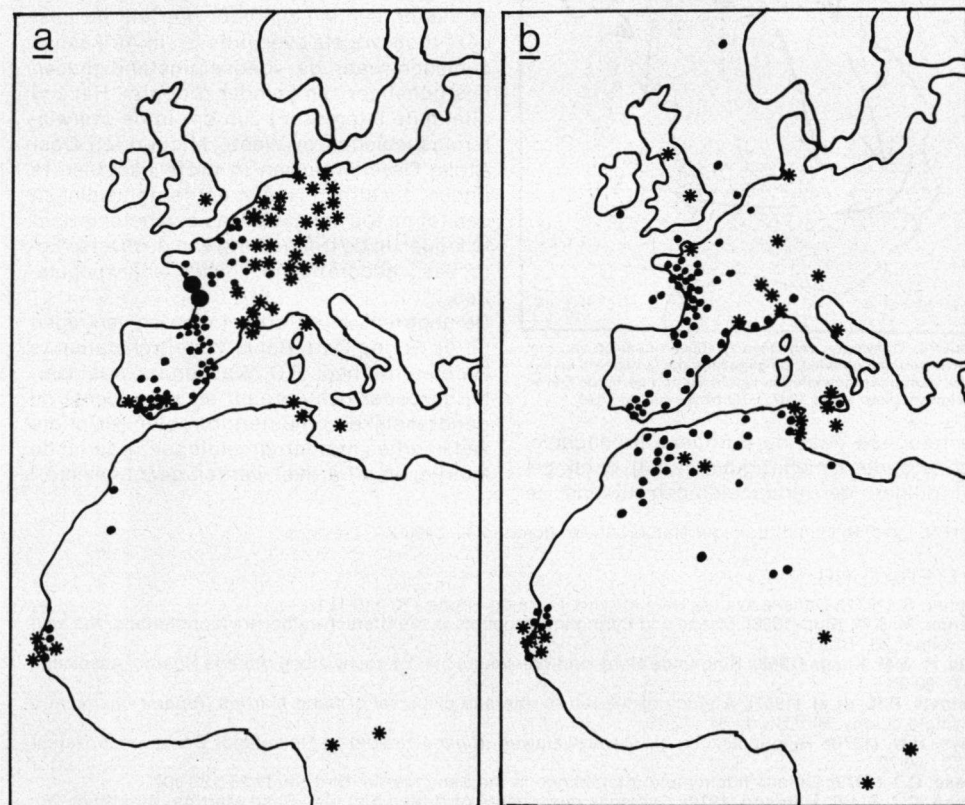

Tekening: Ed Hazebroek.

velijk overwinteren in India-Pakistan, Thailand, Maleisië en Indonesië.

Het is zeer waarschijnlijk dat een groot deel van de Oeverwaluwen dat overwintert ten zuiden van de Sahara, in de loop van de win-

ter een meer oostwaartse gerichte trekbeweging toont en zich vanuit onder andere de Afrikaanse staten Senegal, Guinee, Mali en Boven-Volta (nu Burkina Fasso) verplaatst naar Nigeria, Niger en Tsjad om vandaar uit

Figuur 3. Terugmeldingen van in Groot-Brittannië en elders in Europa geringde Oeverwaluwen, exclusief de terugmeldingen in het desbetreffende ringland.

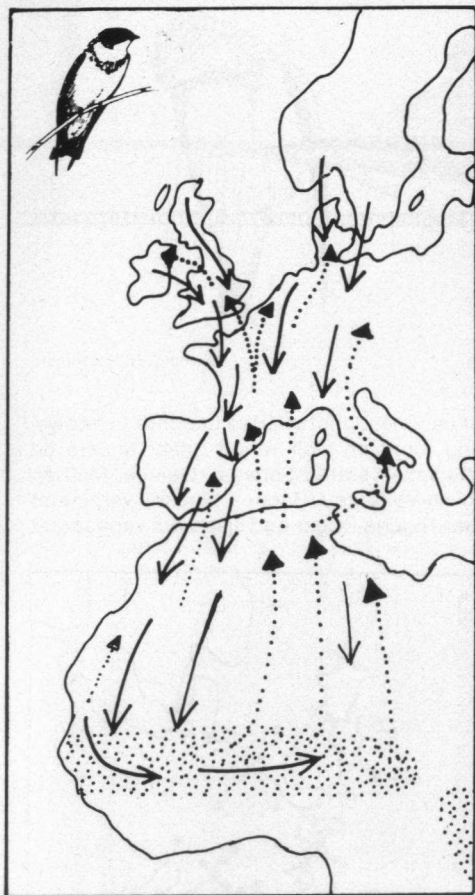
a = tijdens de najaarstrek naar Afrika (september t/m november).

b = tijdens de voorjaarstrek naar Europa (februari t/m april).

Legenda:

• = adulten en eerstejaars vogels, geringd in Groot-Brittannië.

* = adulten en eerstejaars vogels, geringd elders in Europa.

Figuur 4. Trekwegen van Oeverzwaluwen naar en van hun overwinteringsgebieden. De gegevens zijn gebaseerd op een groot aantal terugmeldingen van in Europa geringde Oeverzwaluwen. (naar Mead 1987; BTO News nummer 149).

de terugtrek naar de Europese broedgebieden te ondernemen (figuur 3 en 4). In elk geval duiden de terugmeldingen tijdens de

voorjaarsmigratie zowel in Noord-Afrika als in Europa op een trekrichting die aanvankelijk pal Noord is maar die vooral voor Britse broedvogels in noordwestelijke richting afbuigt (figuur 4). Voor Noorse en Zweedse, maar vooral Finse broedvogels moet worden verondersteld dat deze, behalve dat een deel mogelijk in west Oost-Afrika de winter doorbrengt, via Libië, Egypte en Griekenland in noordelijke richting naar de broedgebieden in Finland terugkeren.

De recente achteruitgang van de Oeverzwaluw, vooral in West-Europa, is ongetwijfeld voor een groot deel te wijten aan de ongunstige voedselomstandigheden in westelijk Afrika tijdens de overwintering. Het betreft hier de Sahelzone met weinig of in het geheel geen neerslag. Hoewel ook een geringe achteruitgang is geconstateerd op sommige plaatsen in broedgebieden ten oosten van Nederland, maar dat deze achteruitgang niet gemeld werd uit Zweden en Finland, zou een verklaring kunnen zijn voor het feit dat juist deze broedvogels overwinteren in Afrikaanse gebieden waar de voedselomstandigheden iets gunstiger zijn (minder droogte). Het zou uitermate interessant zijn om in de overwinteringsgebieden in West-, Midden- en Oost Afrika Oeverzwaluwen in grote aantallen te ringen, om althans met meer terugmeldingen dan tot nu toe het geval was een beter inzicht te krijgen in de trekrichting van de diverse Europese geografische oeverzwaluwpopulaties.

De gegevens in dit artikel werden verkregen uit de Euring Data Bank, Vogeltrekstation te Heteren. De heer R.D. Wassenaar was daarbij bijzonder behulpzaam en selecteerde de noodzakelijke computeruitdraaien en prints van kaartjes met terugmeldingen, waaruit de kaartjes in dit artikel werden gecompileerd.

■ H.N. Leys, Rijksinstituut voor Natuurbeheer, postbus 46, 3956 ZR Leersum.

LITTERATUUR:

- Asbirk, S. (1971): Danske svalers traekforhold. Flora og Fauna 77 : 119-121.
- Berger, M. & M. Kipp (1966): Masse und Beringungsergebnisse von Uferschwalben im Münsterland. Nat. und Heimat 26 : 52-61.
- Bub, H. & M. Klings (1968): Ringfunde Nord- und Westdeutscher Uferschwalben (*Riparia riparia*). Auspicium 7 : 69-95.
- Holmes, P.R., et al. (1987): A study of the return rate and dispersal of Sand Martins (*Riparia riparia*) at a single colony. Bird Study 34 : 12-19.
- Leys, H.N. (1970): Ringonderzoek bij Oeverzwaluwen (*Riparia riparia*) in Nederland. De Levende Natuur 73 : 66-72.
- Mead, C.J. (1979): Colony fidelity and interchange in the Sand Martin. Bird Study 26 : 99-107.
- Mead, C.J. & J.D. Harrison (1979): Overseas movements of British and Irish Sand Martins. Bird Study 26 : 87-98.
- Mead, C.J. & J.D. Harrison (1979): Sand Martin movements within Britain and Ireland. Bird Study 26 : 73-87.
- Persson, C. (1973): The migration of Sand Martins from Denmark and Southern Scania, D.O.F.T. 67 : 25-34.
- Scherrer, B. & A. Deschaintre (1977): Etudes des échanges de colonies dans une population d'Hirondelles de Rivage (*Riparia riparia*). Le Jean le Blanc 9 : 77-84.
- Speek, B.J. & G. Speek (1984): Thieme's vogeltrekatlas. Thieme, Zutphen, bladzijden 174-175.
- Stoner, D. (1941): Homing instinct in the Bank Swallow. Bird-Banding 12 : 104-109.